

ГЛОБАЛЬНІ ІМПЕРАТИВИ ОПОДАТКУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ТНК

© 2015 МАКСИМЕНКО А. В.

УДК 336.227:339.92

Максименко А. В. Глобальні імперативи оподаткування діяльності ТНК

Податкові системи розвинених країн світу на сьогоднішній день є унікальними та різноманітними. Вони різняться залежно від рівня податкового навантаження, співвідношення прямих і непрямих податків, розміру ставок податків. У процесі податкової конкуренції кожна країна намагається знайти для себе певні конкурентні переваги, які дозволятимуть їй ефективно співпрацювати з ключовими учасниками ринку та виконувати власні завдання. Ці переваги набувають особливої актуальності у зв'язку з інтернаціональною діяльністю ТНК, які мають можливість обирати країни зі сприятливішим податковим полем. Отже, на сьогоднішній день державам необхідно знаходити компроміс між реалізацією інтересів ТНК і власних. Мета статті полягає в уточненні глобальних податкових імперативів діяльності ТНК і вдосконаленні важелів міжнародного оподаткування. У процесі дослідження розкрито питання приналежності ТНК до податкової юрисдикції. Доведено, що на вибір країни базування материнської компанії ТНК впливає і галузь, в якій працює корпорація. Обґрунтовано необхідність реформування системи оподаткування ТНК, що зумовлено порушенням принципу горизонтальної справедливості. Вирішення проблеми вбачається в гармонізації оподаткування, що й намагаються робити сьогодні країни Європи та Азійсько-Тихоокеанського регіону. Наступним кроком є створення нового міжнародного податкового режиму, який дозволить ТНК здійснювати свою діяльність вільно в будь-якій юрисдикції.

Ключові слова: податкове регулювання, корпоративне оподаткування, оподаткування ТНК, міжнародне оподаткування.

Рис.: 2. **Табл.:** 1. **Бібл.:** 8.

Максименко Анна Вікторівна – кандидат економічних наук, доцент, кафедра міжнародного обліку і аудиту, Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана (пр. Перемоги, 54/1, Київ, 03068, Україна)

E-mail: an-maksimenko@mail.ru

УДК 336.227:339.92

Максименко А. В. Глобальные императивы налогообложения деятельности ТНК

Налоговые системы развитых стран мира на сегодняшний день являются уникальными и многообразными. Они различаются в зависимости от уровня налоговой нагрузки, соотношения прямых и косвенных налогов, размера ставок налогов. В процессе налоговой конкуренции каждая страна пытается найти для себя определенные конкурентные преимущества, которые позволят ей эффективно сотрудничать с ключевыми участниками рынка и выполнять собственные задачи. Эти преимущества приобретают особую актуальность в связи с интернациональной деятельностью ТНК, которые имеют возможность выбирать страны с более благоприятным налоговым полем. Итак, на сегодняшний день государствам необходимо находить компромисс между реализацией интересов ТНК и собственных. Целью статьи является уточнение глобальных налоговых императивов деятельности ТНК и совершенствование рычагов международного налогообложения. В процессе исследования раскрыт вопрос принадлежности ТНК к налоговой юрисдикции. Доказано, что на выбор страны базирования материнской компании ТНК влияет и отрасль, в которой работает компания. Обоснована необходимость реформирования системы налогообложения ТНК, обусловленного нарушением принципа горизонтальной справедливости. Решение проблемы видится в гармонизации налогообложения, что и пытаются делать сегодня страны Европы и Азиатско-Тихоокеанского региона. Следующим шагом является создание нового международного налогового режима, который позволит ТНК осуществлять свою деятельность свободно в любой юрисдикции.

Ключевые слова: налоговое регулирование, корпоративное налогообложение, налогообложение ТНК, международное налогообложение.

Рис.: 2. **Табл.:** 1. **Библ.:** 8.

Максименко Анна Викторовна – кандидат экономических наук, доцент, кафедра международного учета и аудита, Киевский национальный экономический университет им. В. Гетьмана (пр. Победы, 54/1, Киев, 03068, Украина)

E-mail: an-maksimenko@mail.ru

UDC 336.227:339.92

Maksymenko A. V. Global Imperatives of Taxation of the TNCs' Activities

The tax systems of developed world countries at present are unique and multivarious. They vary depending on the level of the tax burden, the ratio of direct and indirect taxes, the size of tax rates. In the process of tax competition, each country is trying to find certain competitive advantages that will enable it to cooperate effectively with key market participants and fulfill its own tasks. These advantages are especially relevant in relation to international activities of TNCs, which have the ability to choose countries with more favorable tax field. So, to date, countries need to find a compromise between implementation of both TNCs' and their own interests. The article is aimed to clarify the global tax imperatives towards the TNCs' activities as well as improving the leverages of international taxation. In the course of research, the question as to whether TNCs are subject to tax jurisdiction was disclosed. It has been proved that choice of the home country for the TNC's parent company affects the industry in which the company operates. The necessity of reforming the system of taxation of TNC because of violation of the principle of horizontal equity has been substantiated. The solution to the problem may be offered by harmonization of taxation, which is what Europe and the countries of the Asia-Pacific region are trying implement nowadays. The next step will be creation of a new international tax regime, allowing TNCs to carry out their activities freely under any jurisdiction.

Key words: tax regulation, corporate taxation, taxation of TNCs, international taxation.

Pic.: 2. **Tabl.:** 1. **Bibl.:** 8.

Maksymenko Anna V. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Department of International Accounting and Auditing, Kyiv National Economic University named after V. Getman (pr. Peremogy, 54/1, Kyiv, 03068, Ukraine)

E-mail: an-maksimenko@mail.ru

На сьогоднішній день саме транснаціональні корпорації є головними суб'єктами міжнародної економічної діяльності, і, як наслідок – найбільшими платниками податків. З цим не можуть не рахуватись уряди як провідних країн світу, так і невеликих країн, які застосовують низькі податки з метою привабити ТНК та отримати власні вигоди від міжнародної

податкової конкуренції. При виборі певної юрисдикції для ведення операційної діяльності податкове поле тієї чи іншої країни відіграє далеко не останню роль в рішенні керівництва ТНК для виходу на певний ринок. Саме цей факт змушує уряди всіх країн світу шукати оптимальні податкові стратегії, щоб втримати ТНК на місцевих ринках і привабити нові. Водночас для ТНК іс-

нує широке коло можливостей з побудови стратегій податкового менеджменту, які відкрила для них глобалізація. Тож питання налагодження міцних взаємозв'язків між державами і корпораціями з точки зору податків ще й досі залишається актуальним.

Наукове підґрунтя податкового регулювання діяльності ТНК закладено відомими вітчизняними та зарубіжними вченими-економістами. Серед зарубіжних учених варто відзначити праці К. Вогеля, Р. Дєрнберга, Дж. Караяна, К. Каушала, Дж. Кріса, В. Маккартена, Дж. Маршалла, П. Масгрейва, А. Лаффера, Дж. Хау, А. Селдона, В. Хеллерштайн. Окремі аспекти даного питання ґрунтовно висвітлені в сучасній економічній літературі, зокрема у В. Андрущенка, О. Білоруса, В. Вишневського, І. Гладій, А. Даниленка, О. Данілова, Л. Демиденко, Я. Жаліла, Ю. Іванова, С. Каламбет, А. Крисоватого, Д. Лук'яненко, В. Мельника, П. Мельника, В. Новицького, С. Онишко, В. Рокочі, А. Скрипника, А. Соколовської, Я. Столярчук, В. Чужикова, Л. Тарангул, В. Федосова, Л. Шаблістої, К. Швабія, С. Юрія та інших. Проте складність і багатогранність самої діяльності ТНК, необхідність вирішення масиву завдань пов'язаних з оптимізацією міжнародного оподаткування, вимагає подальшого дослідження.

Мета статті полягає в уточненні глобальних податкових імперативів діяльності ТНК та вдосконаленні важелів міжнародного оподаткування.

Насьогодні діяльність транснаціональних компаній як одного з найвагоміших гравців на загальносвітових ринках впливає на економічний розвиток країн. Кожна компанія хоче задовольнити якнайбільше своїх інтересів, використовуючи для цього переваги, які вони мають. В основі пошуку шляхів для отримання переваг лежить мінімізація витрат, ризиків, негативного зовнішнього впливу та одночасна оптимізація всіх сильних сторін компанії та використання зовнішніх можливостей для утримання та посилення конкурентоспроможної позиції компанії на світовому ринку.

У той час як ТНК, які в даний час представляють велику частину світової торгівлі, отримують очевидні переваги, вітчизняні конкуренти навряд чи зможуть отримати аналогічні вигоди. Проблема цілком зрозуміла, і законодавці хочуть досягти такої ситуації, коли підприємства діють в рамках не тільки букви, але й духу закону. ТНК парирують, що вони дотримуються податкового законодавства, сплачують всі податки, які необхідно відповідно до законодавства, і що це не компанії, а уряди встановлюють податкові режими. Податкове середовище транснаціональних компаній є складним, з багатьма обмеженнями та спірними питаннями, і рішення цього тривалого завдання буде важко досягти.

Ще наприкінці ХХ століття ОЕСР визначила, що «досить значна частина глобальної бази корпоративного податку припадає на операції, що здійснюються ТНК» [1, с. 108].

Типова ТНК зазвичай має материнську компанію, що розміщена в одній податковій юрисдикції, та дочірні компанії, розташовані в різних юрисдикціях. Як наслідок такої діяльності, корпорації стикаються з доволі різними податковими системами, їм доводиться

працювати з різними податковими режимами. Таким чином, у корпорації з'являється можливість вибору найбільш сприятливого режиму для мінімізації податкових зобов'язань. На практиці це означає ведення діяльності в країнах з найнижчими податковими ставками, а також вдале застосування умов міжкраїнових договорів про уникнення подвійного оподаткування.

У рамках міжнародного податкового планування слід вирішити питання приналежності ТНК до податкової юрисдикції. У найпростішому випадку компанія визнається резидентом тієї юрисдикції, де вона була зареєстрована. Однак сьогодні у багатьох випадках юрисдикції вимагають обкладання «глобальних доходів», навіть якщо вони формально припадають на компанію, зареєстровану за кордоном. Вперше диференціація понять резидентства та реєстрації зародилася у Великобританії в ХІХ столітті в результаті судового прецеденту. Було прийнято рішення, що компанія є резидентом тієї юрисдикції, де знаходиться її правління (тобто де проходять зустрічі представників ради директорів). У даний час цей принцип частково прийнятий в законодавстві Великобританії та США. Тому корпорація, що оперує поза межами країни, але має «центр прийняття рішень» у США, може виявитися податковим резидентом США. Можлива і зворотна ситуація. У Німеччині також резиденти (компанії з необмеженими зобов'язаннями стосовно податків на доходи і прибуток – *unbeschränkte Steuerpflicht*) визначаються з урахуванням місця реєстрації компанії або місця розташування її керівних органів. Крім цього, всі промислово розвинені країни при визначенні статусу резидента враховують, на яку країну припадає основний обсяг операцій компанії («центр виробництва та прибутку») [2].

Водночас, навіть якщо компанія не є резидентом юрисдикції, важливо визначити порядок оподаткування її доходів, отриманих у юрисдикції згідно з принципом джерела. При оподаткуванні доходу згідно з цим принципом виділяються два основні випадки: оподаткування активного доходу та оподаткування пасивного доходу.

Зокрема в США визначення наявності «ефективного зв'язку» бізнесу в оподаткуванні нерезидентів передбачає:

- ✦ тест активів, коли дохід визнається ефективно пов'язаним з бізнесом у США, якщо він отриманий із застосуванням активів для ведення торгівлі або бізнесу в США;
- ✦ тест ведення бізнесу передбачає, що дохід визнається ефективно пов'язаним з бізнесом у США, якщо матеріальним фактором у його провадженні стала діяльність у США. Матеріальним фактором визнається, наприклад, наявність офісу.

Проте в різних країнах існує ряд особливостей. В англосаксонських державах основна увага приділяється фактам наявності комерційної діяльності. У США податки стягуються з іноземних компаній, «залучених в торгівлю і бізнес на території США» або «ефективно пов'язаних з бізнесом або торгівлею в США» за тими ж ставками, що і для американських платників податків.

Обидва зазначені терміни не мають чіткого тлумачення в американському законодавстві і тому тісно пов'язані з прецедентним правом. На практиці як компанії, залучені в бізнес на території США, можуть розглядатися практично будь-які корпорації, що здійснюють більш-менш регулярні угоди із суб'єктами в США. Для визначення ефективного зв'язку використовується один з двох тестів, описаних вище. У Великобританії виділяються компанії, які торгують «в» або «з» (*in* або *with*) Великобританією. Перші оподатковуються, другі звільняються від оподаткування. У країнах континентальної Європи використовується більш простий порядок оподаткування нерезидентів: податок згідно з принципом джерела стягується з доходів компаній, що мають на території юрисдикції «постійну ділову установу» (перманент *establishment*). Відповідно до визначення ОЕСР під останнім розуміється «постійне місце ведення бізнесу, через яке повністю або частково проводяться ділові операції». Саме поняття постійного представництва визначається в національному законодавстві та податкових угодах і може дещо змінюватись [2, с. 32].

Переваги, які відкрила для ТНК глобалізація, надають їм широкі можливості щодо зміни місця базування материнської компанії, коли податкове середовище інших країн пропонує більш вигідні умови діяльності. На підтвердження цього у 2014 р. було проведено дослідження, яке виявило, що кількість материнських компаній, які розташовані в країнах, що розвиваються, збільшилась з 21 у 2000 р. до 132 у 2014 р. [3, с. 1]. До основних тенденцій, що їх виявили автори дослідження, належать:

1. Зменшення кількості материнських компаній ТНК у США в період з 2000 по 2014 рр. у бік країн, що розвиваються, з 36% до 26%.
2. Японія утримує близько третини ТНК, що входять до Fortune 500 завдяки постійному зниженню ставки податку на доходи корпорацій: з 43,3% у 2000 р. до 35,6% у 2014 р., і надалі у 2015 р. планується зниження цього податку до 30% і нижче.
3. Країни, де розташовуються сьогодні ТНК, активно знижують ставки податків на прибуток – з 39,2% до 28,1% у зазначеному періоді. Натомість, аналогічні ставки федеральних і місцевих податків у США залишились незмінними.
4. Значні зниження корпоративних податків спостерігалися в таких країнах, як Канада, Німеччина, Японія, Нідерланди, Великобританія.
5. З переліку досліджуваних компаній у 2000 р. лише шість розмішувалися в Бразилії, Росії та Китаї, у той час як у 2014 р. їх кількість становила вже 23 корпорації [3, с. 1–2].

Варто зазначити, що на вибір країни базування материнської компанії ТНК впливає і галузь, в якій працює корпорація. На *рис. 1* і *рис. 2* наведено різницю між розвинутими країнами та країнами, що розвиваються:

Проаналізувавши наведені дані, можна зробити висновок, що в розвинутих країнах розміщуються зазвичай материнські компанії тих корпорацій, що зайняті у сфері послуг і високих технологіях, натомість у країнах,

що розвиваються, – компанії, чия діяльність пов'язана з розробкою природних ресурсів, енергетики тощо.

На сьогоднішній день обсяги податкових надходжень, що їх сплачують ТНК, інколи перевищує ВВП цілих країн. На підтвердження цьому наведемо перелік найбільших платників податків у США та обсяги сплачених податків (*табл. 1*).

Таблиця 1

Найбільші платники податків в США у 2014 р.

Компанія	Обсяг сплачених податків, млрд дол.	Чистий дохід, млрд дол.	Ефективна ставка податків, %
ExxonMobil	31	45	39
Chevron	20	26	43
Apple	14,2	41,7	25
WellsFargo	9,2	19,8	31,2
JPMorganChase	8,1	22,9	26
Walmart	8	17	31
ConocoPhillips	7,9	8,4	51,5
Berkshire Hathaway	6,9	14,8	28
IBM	5,3	16,6	24
Microsoft	4,6	15,5	22,8

Джерело: побудовано за даними: [3].

Щодо галузевого розподілу, то він є дуже різноманітним. На першому місці традиційно стоїть нафтовидобувна галузь, яка у 2014 р. внесла до Казначейства США більше 50 мільярдів доларів. Високі податки сплачуються і технологічними гігантами – Apple, IBM, Microsoft.

Різкий сплеск активності ТНК на міжнародній арені викликав для урядів країн три головні проблеми: юрисдикції, розподілу та оцінки. Проблема юрисдикції пов'язана насамперед з подвійним оподаткуванням. Зазвичай, дана проблема виникає у випадках відсутності спеціальних домовленостей між державами стосовно оподаткування доходів ТНК. ОЕСР визначає термін «подвійне оподаткування» як «оподаткування порівнюваними податками в двох чи більше країнах одного й того ж платника податків по відношенню до одного й того самого об'єкта оподаткування в один і той самий період» [4, с. 18]. Проблема подвійного оподаткування має негативний ефект на міжнародну торгівлю товарами і послугами, так само, як і на рух капіталу, технологій та робочої сили. Для вирішення даної проблеми ОЕСР у 1992 р. випустила «Конвенцію моделі ОЕСР по доходах і капіталу». Ця модель декілька разів перевидавалась з метою відповідати новим податковим питанням і націлена на пояснення, стандартизацію та підтвердження фіскальної ситуації ТНК із прагненням позбутись проблеми подвійного оподаткування.

Наступним питанням є питання розподілу ресурсів. З точки зору ТНК, ресурси мають розподілятися там, де вони зможуть забезпечити найбільше користі для всіх

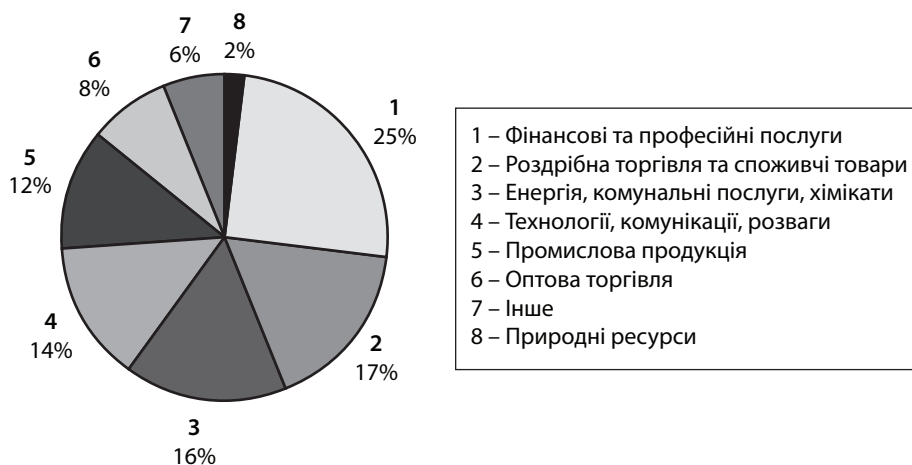

Рис. 1. Галузевий розподіл материнських компаній у розвинутих країнах

Джерело: побудовано на базі даних [3, с. 3].

Рис. 2. Галузевий розподіл материнських компаній у країнах, що розвиваються

Джерело: побудовано на базі даних: [3, с. 3].

компаній транснаціональної групи. Національні торговельні та податкові бар'єри викривлюють цей перерозподіл і підвищують транзакційні та управлінські витрати для ТНК. Спільні ресурси є джерелом конкурентних переваг для членів групи ТНК, але водночас вони є джерелом взаємозалежностей, що робить важчим виокремлення глобального прибутку ТНК для цілей оподаткування.

Третім питанням є оцінка. Доходи та витрати ТНК не лише повинні бути розподілені між членами групи корпорації, але й правильно оцінені. Це приводить до питання трансфертного ціноутворення та оцінки міжфірмових трансакцій. Оскільки діяльність ТНК здійснюється на багатьох ринках, трансфертні ціни мають бути подані до податкових органів і використовуватись для обчислення митних податків та податків на доходи корпорацій [5, с. 10].

В останні десятиріччя на стратегічні цілі ТНК у розрізі оподаткування впливають три загальносвітові тенденції. Ними є:

1. *Глобалізація* – вона сприяє розповсюдженню та підвищенню мобільності ТНК у світі. Внаслідок цього національним урядам з метою оподаткування доводиться мати справу лише з частиною корпорації, а не з усією групою компаній. Дану ситуацію ускладнює те,

що діяльність навіть частини корпорації має комплексний системний характер і залежить від інших дочірніх компаній, підрозділів, стратегічних альянсів тощо. Тож прогнозується, що у майбутньому кількість суперечок, пов'язаних з транснаціональною діяльністю корпорацій та визначенням бази оподаткування, лише зростатиме.

2. *Регіоналізація* – зростаюча кількість преференційних торговельних домовленостей та поглиблення вже існуючих, на зразок Європейського Союзу та НАФТА, передбачає, що ТНК будуть розвивати та зміцнювати свої регіональні мережі. Таким чином, виникає потреба в регіональних податкових системах з метою уникнення існуючих суперечок з подвійного оподаткування.

3. *Розвиток Інтернету* – Всесвітня мережа створює можливість продавати товари та послуги по всьому світу, уникаючи сплати податків. Нові галузі економіки, такі як 24-годинна електронна торгівля та аутсорсинг бізнес-послуг, надають можливість переміщувати гроші та нематеріальні активи безупинно. Така діяльність лише нещодавно почала розглядатись урядами провідних країн, що в майбутньому може призвести до виникнення нових бар'єрів в електронній торгівлі [6].

Діяльність ТНК у сфері управління податками має доволі суперечливий характер. Зокрема, за дани-

ми Australian Financial Review, було виявлено, що повністю австралійський сайт Carsales.com, заплатив \$27 млн податку із продажів у сумі \$184 млн, у той час як GoogleAustralia виплатили лише \$0,78 млн при продажах в \$1 млрд [7]. Як мінімум, це порушує сприйняття справедливості в податковій системі. Для двох подібних фірм дуже різні режими оподаткування є порушенням горизонтальної справедливості.

На сьогоднішній день світова система оподаткування ТНК є недосконалою, а отже, виникає гостра необхідність в її реформуванні. З певними податковими законами деякі країни спроможні приваблювати ТНК у межах своєї юрисдикції та отримувати вигоди не лише від зростаючих доходів, але і від інвестицій та можливостей зайнятості для населення. Водночас інші країни програють у цій податковій боротьбі. Одним з рішень виступає гармонізація оподаткування, що й намагаються робити сьогодні країни Європи та Азійсько-Тихоокеанського регіону. Як альтернатива цьому, беручи до уваги політичні та економічні фактори, у світі може виникнути новий міжнародний податковий режим, який дозволить ТНК здійснювати свою діяльність вільно в будь-якій юрисдикції.

Будь-яка спроба гармонізації оподаткування або створення нового податкового режиму має будуватися на фундаментальних принципах міжнародної політики оподаткування ефективності, нейтральності, рівності та адміністрації податкової системи.

Найбільш реалістичною на сьогоднішній день здається система поєднання внутрішньої податкової політики країн з міжнародною. Така модель має визначити, які доходи ТНК мають оподатковуватися, так само, як і питання оподаткування дивідендів та інших пасивних доходів [8].

ВИСНОВКИ

Не зважаючи на те, що міжнародне економічне середовище в контексті податкового поля є досить полярним і неоднорідним, сучасні ТНК використовують його переваги для оптимізації податкового тягаря. Ще ніколи за всю історію людства корпорації не мали стільки переваг, скільки отримують від глобалізації та інтернаціоналізації світової економіки, і відповідно, вони активно залучають ці переваги у свою діяльність.

У свою чергу провідні країни світу також намагаються слідувати тенденціям податкових стратегій ТНК і вчасно на них реагувати, адже ефективна співпраця держав з ТНК є однією із запорок економічного розвитку країни. Переваги, які отримують від глобалізації ТНК, є джерелом чисельних проблем для країн. Це і можливі ухилення від податків, і штучні зменшення податкових зобов'язань, і проблеми достовірної оцінки доходів корпорацій для цілей оподаткування. Для вирішення даних проблем на сьогодні вже недостатньо дій лише однієї країни, натомість необхідною є спільні дії груп країн та міжнародних організацій. ■

ЛІТЕРАТУРА

- 1. Prafula F.** International taxation of MNCs (2002) / Fernandes Prafula, Pope Jeff // Revenue Law Journal. – Volume 12, Issue 1 [Electronic resource]. – Mode of access : <http://epublications.bond.edu.au/cgi/viewcontent.cgi?article=1132&context=rjl>
- 2. Libman A.** International Experience of Tax Optimization – The Role of Tax Competition and Offshores in Global Economy Alexander Libman // MPRA, 2004 [Electronic resource]. – Mode of access : http://mpra.ub.uni-muenchen.de/17042/1/MPRA_paper_17042.pdf
- 3. Carroll B.** The changing headquarters landscape / Bob Carroll, Kevin Bloomfield // FOR Fortune Global 500 [Electronic resource]. – Mode of access : [http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/EY-the-changing-headquarters-landscape-for-fortune-global-500-companies/\\$FILE/EY-the-changing-headquarters-landscape-for-fortune-global-500-companies.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/EY-the-changing-headquarters-landscape-for-fortune-global-500-companies/$FILE/EY-the-changing-headquarters-landscape-for-fortune-global-500-companies.pdf)
- 4. Randeberg M.** A study of tax minimization strategies in multinational companies / Morten Randeberg, Helge Selvik // Norwegian School of Economics Bergen, Spring 2014 [Electronic resource]. – Mode of access : [http://www.nhh.no/en/research-faculty/norwegian-center-for-taxation-\(nocet\)/research/master-theses/randeberg-selvik-2014.aspx](http://www.nhh.no/en/research-faculty/norwegian-center-for-taxation-(nocet)/research/master-theses/randeberg-selvik-2014.aspx)
- 5. Awodiran** Transfer pricing: a tax avoidance tool of MNCs / Afe Babalola University, Ado-Ekiti, July 7, 2014 [Electronic resource]. – Mode of access : <http://ssrn.com/abstract=2463201>
- 6. Eden L.** Taxes, Transfer Pricing and the multinational enterprise / Lorraine Eden. September 2009 [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.oxfordhandbooks.com/view/10.1093/oxfordhb/9780199234257.001.0001/oxfordhb-9780199234257-e-021>
- 7. Davidson S.** Multinational corporations, stateless income and tax havens / Sinclair Davidson [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.accaglobal.com/content/dam/acca/global/PDF-technical/tax-publications/tech-tp-mcsith.pdf>
- 8. Baldwin R. E.** Agglomeration, integration and tax harmonisation / Richard E. Baldwin, Paul Krugman // European Economic Review 48 (2002) 1 – 23 [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.nber.org/papers/w9290>

REFERENCES

- “Awodiran Transfer pricing: a tax avoidance tool of MNCs”. <http://ssrn.com/ab>
- Baldwin, R. E., and Krugman, P. “Agglomeration, integration and tax harmonisation”. <http://www.nber.org/papers/w9290>
- Carroll, B., and Bloomfield, K. “The changing headquarters landscape”. [http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/EY-the-changing-headquarters-landscape-for-fortune-global-500-companies/\\$FILE/EY-the-changing-headquarters-landscape-for-fortune-global-500-companies.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/EY-the-changing-headquarters-landscape-for-fortune-global-500-companies/$FILE/EY-the-changing-headquarters-landscape-for-fortune-global-500-companies.pdf)
- Davidson, S. “Multinational corporations, stateless income and tax havens”. <http://www.accaglobal.com/content/dam/acca/global/PDF-technical/tax-publications/tech-tp-mcsith.pdf>
- Eden, L. “Taxes, Transfer Pricing and the multinational enterprise”. <http://www.oxfordhandbooks.com/view/10.1093/oxfordhb/9780199234257.001.0001/oxfordhb-9780199234257-e-021>
- Libman, A. “International Experience of Tax Optimization – The Role of Tax Competition and Offshores in Global Economy” http://mpra.ub.uni-muenchen.de/17042/1/MPRA_paper_17042.pdf
- Prafula, F., and Pope, J. “International taxation of MNCs”. <http://epublications.bond.edu.au/cgi/viewcontent.cgi?article=1132&context=rjl>
- Randeberg, M., and Selvik, H. “A study of tax minimization strategies in multinational companies”. [http://www.nhh.no/en/research-faculty/norwegian-center-for-taxation-\(nocet\)/research/master-theses/randeberg-selvik-2014.aspx](http://www.nhh.no/en/research-faculty/norwegian-center-for-taxation-(nocet)/research/master-theses/randeberg-selvik-2014.aspx)